

Відгук
офіційного опонента Набоки Ольги Георгіївни,
доктора педагогічних наук, професора,
про дисертаційне дослідження Штики Юрія Михайловича
«Розвиток аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів
з економіки на засадах праксеологічного підходу»,
поданого на здобуття наукового ступеню кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність проблеми розвитку аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки на засадах праксеологічного підходу, порушеної в дисертації Штики Юрія Михайловича, є очевидною, адже технічний прогрес, швидкий розвиток інформаційних технологій і розбудова української економіки неминуче накладають свій відбиток на вимоги до діяльності фахівців економічної галузі. Затребуваними стають такі підходи в навчанні, які забезпечують напрацювання в комплексі вмінь сприймати, аналізувати та критично оцінювати великі обсяги даних. Це передбачає сформованість навичок аналітичної діяльності, які є підґрунтям аналітичної компетентності майбутніх фахівців.

Актуальність і значущість дослідження підсилюється ще й тим, що на сьогодні наявна суперечність між потенційними можливостями закладів вищої освіти щодо якісної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки та недостатньою реалізацією такого потенціалу через інтенсифікацію навчального процесу, зменшення аудиторного навантаження студентів, збільшення частки самостійної роботи, недостатню базову математичну підготовку у більшості вступників на економічні спеціальності, відсутність єдиних стандартів до підготовки бакалаврів з економіки.

Вирішення назрілої проблеми на засадах праксеологічного підходу ми бачимо на сторінках проведеного дослідження Штики Ю.М.

Ретельно й виважено сформульований науковий апарат дослідження,

зрозуміла логіка, зміст, доказовість кожного висунутого положення свідчать про методологічну грамотність автора, роблять дисертацію зручною для сприйняття, а тому – цікавою не лише науковцям, а й практикам.

Переваги роботи відзначимо у трьох блоках.

По-перше, у роботі чітко вписано і розкрито понятійний апарат дослідження, який, без сумніву, збагатить сучасну педагогічну теорію. Зокрема, це стосується таких базових понять дослідження, як «аналітична діяльність»; «аналітична компетентність майбутніх бакалаврів з економіки», «розвиток аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки як процес удосконалення індивідуальних характеристик мислення, який базується на сприйманні аналітичної діяльності як базової для професійної економічної діяльності й реалізується через вплив на мотивацію здійснювати аналітичну діяльність, розвиток знань з математики та фахових дисциплін, розвиток умінь виконувати аналітичну діяльність та здатність здійснювати рефлексію щодо неї.

По-друге, це глибинне й всебічне охоплення проблеми дослідження. Так, у роботі *вперше* розроблено та теоретично обґрунтовано функціональну модель розвитку аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки на засадах праксеологічного підходу, яка базується на використанні комплексу методологічних принципів (системності, зв'язку теорії з практикою, активності, студентоцентризму, використання компетентнісних задач, динамічності, моделювання професійної діяльності) і передбачає залучення нетрадиційних методів (методи інтерактивного навчання, метод проектів, метод кейсів, метод синектики, методи активізації пізнавальних мотивів, активні методи), засобів (компетентнісні задачі, матеріали мережі Інтернет, ситуативні інтерактивні завдання) і форм (тренінги, проблемні семінари, бінарні заняття та ін.), удосконалення навчально-методичного забезпечення фахових дисциплін і впровадження спецкурсу „Компетентнісні задачі економіки” та урахування педагогічних умов (стимуловання мотивації щодо аналітичної діяльності як способу професійного становлення; синтезоване застосування традиційних та інноваційних методів та форм організації професійної підготовки бакалаврів з

економіки, що забезпечують реалізацію аналітичної діяльності; використання навчально-методичного забезпечення, адекватного до змісту аналітичної діяльності; опанування майбутніми бакалаврами з економіки аналітичним інструментарієм).

По-третє, робота набуває значного практичного значення, оскільки в межах дослідження здійснено й описано досить широкий педагогічний експеримент, який охопив 324 студенти та 21 викладача.

За традицією, що склалася в педагогічній науці, дисертант спочатку виявив проблемне поле дослідження. Так з'ясовано, що індивідуально-психологічні характеристики мислення (логічність, кмітливість, швидкість розумового орієнтування, глибина, широта, гнучкість, самостійність, критичність), які формуються, у тому числі, у процесі професійної підготовки, активно впливають на якість аналітичної діяльності майбутнього фахівця і розвиток його професійної компетентності.

Ми повністю поділяємо думку Штики Ю.М., який на основі теоретичних методів систематизації та узагальнення наукових джерел розглядає аналітичну діяльність бакалаврів з економіки з позицій праксеології як системного знання про загальні принципи і способи організації раціональних, доцільних, успішних дій. І саме завдяки праксеологічним зasadам розвиток аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки обумовить наявність у них умінь будувати стратегії з урахуванням власного й чужого досвіду, вмінь орієнтуватися у ситуаціях, де обмеженість вхідних даних вимагає ризику та аналізу досвіду власних і чужих помилок, вміння критично оцінювати обрані стратегії професійної діяльності тощо.

У цьому ж розділі здобувачем детально розглянуто сутність аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки, яка є досить складним інтегральним утворенням, а тому має власну структуру, яку теж деталізовано у роботі у п.1.3.

У другому розділі запропоновано функціональну модель розвитку аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки на засадах

праксеологічного підходу. Така модель обґрунтовано базується на системі методологічних специфічних принципів системності, студентоцентризму, використання компетентнісних задач, динамічності, моделювання професійної діяльності. Особливо нам імпонує принцип використання компетентнісних задач, оскільки їх розв'язування безпосередньо впливає на навички аналітичної діяльності в професії, що сьогодні сприймається як суспільством, яке очікує на професіонала в галузі економіки, так і студентом, який на етапі бакалаврату більшою мірою сприймає практичні завдання, а ніж теоретичні моделі, процеси чи тенденції.

Авторська модель ґрунтуються не лише на праксеологічному підході, а й передбачає урахування чотирьох педагогічних умов: стимулювання мотивації щодо аналітичної діяльності; синтезоване застосування традиційних та інноваційних методів та форм; використання навчально-метод. забезпечення, адекватного до змісту аналітичної діяльності; опанування майбутніми бакалаврами з економіки аналітичним інструментарієм.

Дисертаційне дослідження розкриває алгоритм визначення міри розвитку аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів – у другому розділі детально описано показники, завдяки яким схарактеризовано рівні розвитку такої компетентності. У тексті роботи можна знайти детальний опис методик, за якими ці показники дають кількісну характеристику рівнів розвитку аналітичної компетентності. І вважаю вдалим вибір здобувача на користь психологічних методик оцінки критичного мислення (тест Л. Старки), тест на встановлення закономірностей О. В. Губенко, тест на кмітливість О. В. Яковенко, методики дослідження гнучкості мислення та визначення впливу установки на результати вирішування проблем, опитувальник креативності Д. Джонсона.

Заслуговують на увагу розроблене та апробоване навчально-методичне забезпечення. Відзначимо розроблений автором навчальний посібник «Розвиток аналітичної компетентності студентів економічних спеціальностей» для супроводу спецкурсу „Комpetентнісні задачі з економіки”, до якого розроблені й підтвердили свою ефективність дидактичні матеріали, а також навчально-

методичні матеріали до дисциплін „Аналіз фінансової діяльності фірми”, „Стратегія розвитку підприємництва”, „Економіка”, „Економічна теорія”, „Регіональний менеджмент”.

Теоретичні і методичні розробки, використані під час експерименту, містяться в 13 додатках до дисертації і є цінними для викладачів-практиків. Варто також відзначити, що напрацювання Штики Ю.М. також можна адаптувати до підготовки інших фахівців, професійна діяльність яких пов’язана з аналітичною діяльністю.

Зазначене свідчить про достатньо вагомий внесок дисертанта в розвиток теорії і практики професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки.

Проте, процедура рецензування вимагає від опонента не тільки узагальнення достоїнств, а й критичного погляду на подану роботу. Тому, дозвольте висловити зауваження, які потребують уточнення в процесі обговорення дисертації.

1. У першому розділі роботи описано сучасний стан розробленості проблеми розвитку аналітичної компетентності, водночас обґрунтування цього процесу з позицій праксеології потребує більш глибокого розгляду.

2. Опис рівнів розвитку аналітичної компетентності у розділі 2 (п.2.2) і опис якісних характеристик під час педагогічного експерименту (п.3.3) не завжди узгоджений: так, у п.2.2 згадується про «уміння оформлювати документацію», хоча такі вміння не перевіряються під час експерименту і не згадуються у якісних характеристиках фахівця.

3. Вважаємо, було б доцільним дати порівняльний аналіз освітніх програм підготовки майбутніх бакалаврів з економіки тих закладів вищої освіти, які брали участь у педагогічному експерименті.

4. На нашу думку, використання лише показника «критичність» за ціннісним критерієм дещо звужує якісні і кількісні характеристики зазначеного критерію.

5. У результативності професійної підготовки бакалаврів з економіки зацікавлене велике коло осіб, стейкхолдерів, на чому, до речі, дуже наголошує

НАЗЯВО. У роботі здобувачем досліджувалися думки студентів і викладачів. Вважаю доречним було дати аналіз думок роботодавців щодо рівнів розвитку аналітичної компетентності випускників цих ЗВО, де проходив експеримент.

Водночас висловлені зауваження не впливають на позитивне враження від дисертації в цілому та не знижують її цінності.

Отже, аналіз дисертаційної роботи, автореферату до неї, опублікованих праць за результатами наукового пошуку дають підстави стверджувати, що дисертація Штики Юрія Михайловича «Розвиток аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки на засадах праксеологічного підходу» відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р.), а її автор від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р.), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

перший проректор з науково-педагогічної роботи

Державного вищого навчального закладу «Донбаський
державний педагогічний університет»

О. Г. Набока

Підпис О.Г. Набоки засвідчує:

Начальник відділу кадрів

Є.С. Сілін